

12 Γλωσσολογική προσέγγιση της ελληνικής και γερμανικής στρατιωτικής ορολογίας

Αιμιλία Ροφούζου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης αποτελεί η μελέτη της ελληνικής και γερμανικής στρατιωτικής ορολογίας υπό το πρίσμα της επιστήμης της γλωσσολογίας. Κύριος στόχος είναι η ανάδειξη των ιδιαίτερων γλωσσολογικών χαρακτηριστικών της στρατιωτικής ορολογίας, τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά και στη μεθοδολογία της διδακτικής της. Πιο συγκεκριμένα μελετάται το είδος των κειμένων που συναντά κανείς στο στρατό, οι συντακτικές και γραμματικές δομές και το ειδικό λεξιλόγιο.

Linguistic approach to Greek and German military terminology

Aimilia Rofouzou

ABSTRACT

The aim of this paper is the study of Greek and German military terminology in the light of linguistics. The study reveals the most important linguistic characteristics of military terminology, which can contribute to the teaching methodology and focuses therefore on texts, grammatical structures and vocabulary.

0 Εισαγωγή – Το πεδίο της στρατιωτικής ορολογίας

Ο όρος *Ένοπλες Δυνάμεις* παραπέμπει σε μια μεγάλη οργάνωση, η οποία παρουσιάζει πολλαπλές διαφοροποιήσεις, αποτελεί δηλαδή μια ιδιότυπη κοινωνική ομάδα. Αυτή η ομάδα ανθρώπων χαρακτηρίζεται ωστόσο από συγκεκριμένο σκοπό, αποστολή και οργάνωση, αφοσίωση, ποινές, απαγορεύσεις κλπ. [1]. Ο στρατός, επομένως, -όπως απλούστερα είναι γνωστές οι Ένοπλες Δυνάμεις- είναι ουσιαστικά μια κλειστή κοινωνία, η οποία εξ' ανάγκης και στοχεύοντας στην καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των μελών της σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο χρησιμοποιεί τη δική της ορολογία [2]. Η στενή και αμφίδρομη, ωστόσο, σχέση γλώσσας και κοινωνίας αποτελεί την καλύτερη πηγή πληροφόρησης τόσο για τη στρατιωτική ορολογία όσο και για τα χαρακτηριστικά της στρατιωτικής ζωής [3].

Στην παρούσα μελέτη εστιάζουμε στην στρατιωτική ορολογία και πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των κύριων γλωσσολογικών γνωρισμάτων της αξίζει να σταθούμε σε κάποια εισαγωγικά χαρακτηριστικά της, τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν στη διαμόρφωση του απαραίτητου πλαισίου. Για την επίτευξη αυτού του στόχου αρκεί να προσεγγίσουμε εισαγωγικά τις δύο υποκατηγορίες της στρατιωτικής ορολογίας, την επίσημη και την ανεπίσημη. Η επίσημη στρατιωτική ορολογία έχει ως κύρια χαρακτηριστικά της τη σαφήνεια και την ακρίβεια, ενώ στην ανεπίσημη αντικατοπτρίζεται η φυγή από τη δύσκολη καθημερινότητα [4]. Πιο αναλυτικά:

Η επίσημη στρατιωτική ορολογία αποτελεί ένα κράμα όρων από πολλές επιστήμες, όπως τη φυσική, τη βιολογία, τα οικονομικά, την ιατρική, τη γεωγραφία, ακόμη και τη μετεωρολογία [5] και διακρίνεται σε δύο υποκατηγορίες: στην ορολογία που αναφέρεται σε περίοδο πολέμου και στην ορολογία που αναφέρεται σε περίοδο ειρήνης [6]. Ας δούμε τα βασικά χαρακτηριστικά τους:

Ο πολεμικός λόγος εμπνέεται από εθνικούς αγώνες και μπορεί να έχει τη μορφή του επικού λόγου, υμνώντας τα κατορθώματα των μεγάλων ηρώων, τη μορφή του προτρεπτικού λόγου, στον οποίο ανήκουν δημηγορίες, διαγγέλματα, πολεμικά ανακοινωθέντα ή τη μορφή του εγκωμιαστικού λόγου, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τους επιτάφιους λόγους και τους θρήνους [7].

Η στρατιωτική γλώσσα της περιόδου ειρήνης διαμορφώνεται, ωστόσο, κατά κύριο λόγο εντός στρατοπέδων. Εδώ ανήκουν π.χ. όροι που χρησιμοποιούνται στα παραγγέλματα, στις προσφωνήσεις, στις συντομογραφίες, καθώς επίσης όροι και φράσεις που εντός στρατού επιδέχονται άλλης ερμηνείας, όπως *αγγαρεία*, *άδεια*, *αναγνώριση* [8].

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση της επίσημης στρατιωτικής ορολογίας οφείλουμε να σταθούμε στο γεγονός ότι παρά τα όμοια χαρακτηριστικά της σε διεθνές επίπεδο, παρουσιάζει σαφείς διαφοροποιήσεις ανάλογα με το κράτος στο οποίο ομιλείται. Οι διαφοροποιήσεις αυτές πηγάζουν από την κουλτούρα κάθε λαού, την ψυχосύνθεση, την παιδεία, τη σύσταση του στρατού του, την ιστορική του διαδρομή, τις πολεμικές του εμπειρίες και τις επιδράσεις που έχει δεχτεί [9]. Η ελληνική στρατιωτική ορολογία π.χ. έχει δεχτεί έντονες επιδράσεις από τη γερμανική λόγω της Κατοχής. Έτσι, δεν είναι λίγοι οι όροι που έγιναν γνωστοί στον ελληνικό λαό λόγω της εποχής εκείνης και διατηρήθηκαν ακόμη και εξαιτίας ελληνικών ταινιών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα: *ράους* [raus] και *Φύρερ* [Führer] [10].

Η ανεπίσημη στρατιωτική ορολογία κατά κανόνα ακολουθεί σε όλο τον κόσμο όμοια πρότυπα και παρουσιάζει διαφοροποιήσεις που έγκεινται κυρίως στις λέξεις ή φράσεις που

χρησιμοποιούνται και όχι στις αιτίες που προκαλούν τη δημιουργία ή χρήση τους. Ας δούμε ποια χαρακτηριστικά της στρατιωτικής ζωής και ποιοι παράγοντες γενικότερα συνετέλεσαν στη διαμόρφωσή της:

Πρώτα από όλα η αυστηρή ιεραρχία -χαρακτηριστικό της, μειωτικές εκφράσεις όπως *ψάρια* και *ποντίκια*. Μετά οι δύσκολες καταστάσεις διαβίωσης και η έλλειψη ελευθερίας σε συνδυασμό με την προσπάθεια φυγής από αυτήν την πραγματικότητα -όροι που αποκτούν άλλο νόημα, όπως η λέξη *σαπίζω (κοιμάμαι)* ή η γερμανική φράση *επιθυμίες των ανωτέρων* (Wünsche der Vorgesetzten) αντί των *διαταγών*. Ακολουθεί η ελευθεροστομία λόγω του περιορισμένου αριθμού γυναικών, καθώς και η επίδραση της μαθητικής γλώσσας, αφού οι περισσότεροι στρατιώτες έρχονται στο στρατό απευθείας από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Επίδρασεις έχει δεχτεί η στρατιωτική αργκό και από ξένες γλώσσες κυρίως λόγω των διακρατικών συνεργασιών σε στρατιωτικό επίπεδο -παραδείγματα, η λέξη *γόπινγκ* για το μάζεμα των τσιγάρων -αν και εδώ έχει παίξει ρόλο και η κατάληξη -ειν του απαρεμφάτου της αρχαίας ελληνικής- και η χρήση στο γερμανικό στρατό της έκφρασης *Code Red*. Κύριο, ωστόσο, γνώρισμα της στρατιωτικής αργκό είναι η μετονομασία φαγητών -*καρχαρίας* και *Ψητό του Χριστού* (Christusbraten) για το ψάρι- αλλά και άλλων εννοιών και αντικειμένων -το *γερμανικό νούμερο* για την ανεπιθύμητη νυχτερινή σκοπιά από τις 2 μέχρι τις 4 το πρωί και στη γερμανική γλώσσα ο *σιδερένιος σκούφος* (Eisenmütze) για το κράνος. Επίσης, η προσπάθεια διακωμώδησης της καθημερινότητας αντικατοπτρίζεται και στη μεταφορική «παρερμηνεία» των συντομογραφιών - η συντομογραφία **Λ.Υ.Β.** (**Λόχος Υπομηφίων Βαθμοφόρων**) ως *Λιώνω*, *Υποφέρω*, *Βασανίζομαι* και η επίσημη βραχυγραφία **BWK** (Νοσοκομείο του Ομοσπονδιακού Στρατού [Bundeswehr-Krankenhaus]) ως *Brot*, *Wurst*, *Käse* [Ψωμί, Λουκάνικο, Τυρί] για τους Γερμανούς ένστολους [11].

1 Γλωσσολογική προσέγγιση της στρατιωτικής ορολογίας – Μια επιλογή

Στη μελέτη αυτή θα επιχειρηθεί η γλωσσολογική προσέγγιση των στρατιωτικών όρων και η παρουσίαση των διαφόρων μορφών κειμένου, καθώς και των γραμματικών και συντακτικών δομών που μπορεί κανείς να συναντήσει συχνότερα στον στρατιωτικό τομέα με την ευρύτερη έννοια. Είναι σαφές ότι μια τέτοια μελέτη δεν μπορεί να εξαντληθεί στα πλαίσια μιας σύντομης ανακοίνωσης. Για το λόγο αυτό εν προκειμένω θα επικεντρωθούν οι προσπάθειες στη στοιχειώδη παρουσίαση και ενδεικτική ανάλυση του πεδίου της στρατιωτικής ορολογίας.

Στην ορολογία εν γένει, κεντρικός είναι ο ρόλος των **κειμένων**. Έτσι και στην στρατιωτική ορολογία οι διάφορες μορφές κειμένου έχουν άλλη δομή και άλλου βαθμού επικοινωνιακό

ρόλο.

Είναι σαφές πως ότι γράφει κανείς δεν αποτελεί ταυτόχρονα και κείμενο. Για να μπορέσει ένα γραπτό να έχει την ισχύ ενός κειμένου θα πρέπει να διέπεται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τα οποία μάλιστα θα καθορίζουν και την ταυτότητά του. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθορίζουν ουσιαστικά το είδος του, το οποίο αντικατοπτρίζει τον επικοινωνιακό του ρόλο –δεδομένης της στενής σχέσης επικοινωνίας και είδους κειμένου. Στην επιστήμη της γλωσσολογίας υπάρχουν δύο κατευθύνσεις αναφορικά με την ανάλυση των κριτηρίων κατηγοριοποίησης των κειμένων: η πρώτη βασίζεται σε δομικά χαρακτηριστικά και η δεύτερη σε επικοινωνιακά-λειτουργικά. Σύμφωνα με την τελευταία αυτή κατεύθυνση, η οποία μας ενδιαφέρει ιδιαίτερος, τα είδη κειμένου αποτελούν «πρότυπα περίπλοκων γλωσσικών πράξεων», τα οποία δημιουργήθηκαν για να εξυπηρετούν συγκεκριμένες επικοινωνιακές ανάγκες και για να μπορέσει κανείς να κατηγοριοποιήσει τα κείμενα σε είδη θα πρέπει να βασιστεί σε συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία θα πρέπει να ιεραρχήσει και περιγράψει [12].

Στην στρατιωτική ορολογία συναντάμε πολλά και διαφορετικής μορφής κείμενα. Αυτή η ποικιλία και πολυμορφία των κειμένων του στρατού έγκειται στο γεγονός ότι η στρατιωτική γλώσσα είναι θα λέγαμε μια γλώσσα – δορυφόρος, η οποία συγκεντρώνει και παρουσιάζει πληροφορίες από πολλές ορολογίες με τις οποίες τη συνδέει σχέση εξάρτησης. Για να αποκρυσταλλώσουμε άποψη σχετικά με το ποια είδη κειμένου ανήκουν στην στρατιωτική ορολογία, αλλά και για το ειδικό της λεξιλόγιο, είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε ποιες ορολογίες περιλαμβάνει, από ποιους επομένως ειδικούς τομείς προέρχεται. Αυτές οι ορολογίες, οι οποίες βρίσκουν εφαρμογή στις Ένοπλες Δυνάμεις, ενσωματώνονται στο γερμανικό όρο *streitkräfte-relevante Fachsprachen* (ορολογίες σχετικές με τις Ένοπλες Δυνάμεις) τον οποίο χρησιμοποιεί το Γλωσσικό Ινστιτούτο του Ομοσπονδιακού Στρατού της Αυστρίας. Σύμφωνα με τον Wintschalek στην στρατιωτική ορολογία συναντώνται 40 διαφορετικά πεδία του στρατιωτικού τομέα, τα οποία, ανεξάρτητα από την εσωτερική δομή του στρατού κάθε χώρας, είναι πλέον διεθνώς αποδεκτά. Μερικά παραδείγματα: Στρατιωτική Γεωγραφία, Ηγεσία και Οργάνωση, Στρατιωτική Στρατηγική, Ατομικά, Βιολογικά και Χημικά Όπλα. Είναι ωστόσο σαφές ότι στη διαμόρφωση της στρατιωτικής ορολογίας παίζουν ρόλο και πολλές επιστήμες εκτός στρατιωτικού τομέα. Οι πιο χαρακτηριστικές από αυτές τις επιστήμες είναι οι ακόλουθες: Θεολογία, Ιατρικές Επιστήμες, Νομική, Οικονομικές Επιστήμες, Βιολογία, Φυσική, Χημεία, Γεωγραφία, Μαθηματικά, Μετεωρολογία, Φυσική Αγωγή, Επιστήμες της Διοίκησης, Μηχανολογία, Πολιτικές Επιστήμες, Δημοσιογραφία, Πληροφορική, Ψυχολογία, Παιδαγωγικές Επιστήμες. Όροι όλων των προαναφερθέντων σε συνδυασμό με αυτούς της καθομιλουμένης αποτελούν τα συστατικά της στρατιωτικής ορολογίας με την έννοια ότι παρουσιάζουν θεματική συνάφεια με τις Ένοπλες Δυνάμεις και

αντικατοπτρίζουν ένα λεξιλόγιο, το οποίο συναντά κανείς και στο στρατό [13].

Μία κατηγοριοποίηση των κειμένων ανά γνωστικό αντικείμενο είναι σαφές ότι μπορεί να οδηγήσει σε κατηγοριοποίηση των κειμένων της στρατιωτικής ορολογίας, υπό την προϋπόθεση ωστόσο ότι αρκετά από τα είδη κειμένου που συναντάμε σε κάποια από τις προαναφερθείσες επιστήμες δεν βρίσκουν εφαρμογή στην στρατιωτική γλώσσα, επειδή στο στρατό συχνά απαντώνται μόνο μέρη αυτών των επιστημών. Με βάση τα προαναφερθέντα, τα σημαντικότερα είδη κειμένου που ανήκουν στην στρατιωτική «αλληλογραφία» –υπό την έννοια ότι χρησιμοποιούνται στις Ένοπλες Δυνάμεις- συνοψίζονται ως ακολούθως:

Επιστολές, δελτία καιρού, ημερολογιακές καταχωρήσεις, συμβόλαια, συμφωνίες, υπηρεσιακές ανακοινώσεις, σχολικά έγγραφα, σχολικά προγράμματα, προσκλήσεις, ανακοινώσεις, βιογραφικά, αιτήσεις, λογιστικές καταχωρήσεις, ειδήσεις, λογαριασμοί, αποδείξεις, αξιολογήσεις επίδοσης, χάρτες, τηλεφωνικοί κατάλογοι, ημερολόγια, οδηγίες χρήσης, αναφορές, επιστημονικά κείμενα, άρθρα, ασκήσεις, πληροφοριακό υλικό, περιγραφές, προγράμματα, προκηρύξεις, προσχέδια, γνωστοποιήσεις, έντυπα προς συμπλήρωση, βεβαιώσεις, άδειες, αποφάσεις, νόμοι, διατάξεις, πρακτικά, μισθοδοσίες, πρωτόκολλα, παραγγελίες, τιμοκατάλογοι, προσφορές, απογραφικά δελτία, λίστες, ταμπέλες, πιστοποιητικά, απαγορεύσεις, επικυρώσεις, καταχωρήσεις, δωρέες, σκίσα/σχήματα, λεζάντες, όρκοι, λόγοι, προσευχές, ρητά, οργανισμοί/κανονισμοί, διαλέξεις, βιβλιογραφίες, γραπτές εργασίες, διπλωματικές εργασίες, ιατρικές συνταγές, δελτία ασθενείας, βιβλιάρια ασθενείας, ληξιαρχικά έγγραφα, ιατρικά ανακοινωθέντα, διαγνώσεις, θεραπείες, προαγωγές, απολύσεις, απονομές, συνθήματα, διατάξεις [14].

Σαφώς υπάρχουν και τα αμιγώς στρατιωτικά κείμενα, κείμενα δηλαδή τα οποία αντιλαμβάνεται κανείς αμέσως ότι παραπέμπουν στις Ένοπλες Δυνάμεις. Τέτοια κείμενα είναι τα ακόλουθα: αποστρατεύσεις, πολεμικά ανακοινωθέντα, σήματα, φύλλα πορείας, διαταγές (π.χ. κινήσεως, τύπου σχεδιαγράμματος), αποφάσεις, πίνακες (π.χ. επιτελικοί, κινήσεως, στόχων), κανονισμοί (π.χ. υπηρεσίας, Πολεμικού Ναυτικού), σχέδια (π.χ. πτήσης, επιθέσεως, ΓΕΣΑ), οργανογράμματα, ετήσιες εκθέσεις πεπραγμένων.

Στην ορολογία κάθε τομέα συναντάμε επίσης παρόμοια **συντακτική δομή** των προτάσεων και συγκεκριμένα **γραμματικά φαινόμενα**. Στη γερμανική στρατιωτική ορολογία γενικά είναι π.χ. συχνή η χρήση των απαρεμφάτων, των ουσιαστικών και της προστακτικής. Σε αυτά ακριβώς τα φαινόμενα στη γερμανική γλώσσα θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας σε αυτή τη μελέτη, θέλοντας να εστιάσουμε σε αμιγώς στρατιωτικές εκφράσεις όπως προκύπτουν μέσα από παραγγέλματα και θα εξετάσουμε αν τα συναντάμε και στην ελληνική στρατιωτική ορολογία.

Α) Η έλλειψη ρημάτων από τις προτάσεις και η συχνή χρήση ουσιαστικών συνεισφέρει στη σαφή διατύπωση και τη γρήγορη εκτέλεση των παραγγεμάτων και ηχεί πολύ «στρατιωτικά» [15]. Ακόμη και εκτός στρατού εκφράσεις διατυπωμένες με τέτοιο τρόπο παραπέμπουν σε στρατιωτικές διαταγές. Ορισμένα παραδείγματα στη γερμανική γλώσσα [16]:

Achtung! Ordnung! Augen - rechts!

Παραδείγματα στην ελληνική γλώσσα [17]:

Προσοχή! Υπό μάλης! Πυρ!

Β) Η προστακτική στην στρατιωτική ορολογία δεν έχει τη συχνότητα που θα περίμενε κανείς, με εξαίρεση όπως είναι αυτονόητο τις διαταγές και τα παραγγέλματα. Στη γερμανική γλώσσα χρησιμοποιήθηκε η προστακτική κατά τον 18^ο αιώνα και κυρίως στο β' πληθυντικό πρόσωπο. Το β' ενικό πρόσωπο το συναντάμε λίγες φορές, ενώ ο πληθυντικός ευγενείας ουσιαστικά αντικαθίσταται από την οριστική. Αυτό συμβαίνει διότι η οριστική είναι η έγκλιση η οποία παρουσιάζει την πραγματικότητα όπως ακριβώς είναι είτε τηρηθεί μια εντολή είτε όχι [18]. Η πιο εύχρηστη μορφή της προστακτικής είναι το β' πληθυντικό πρόσωπο. Ας δούμε ορισμένα παραδείγματα της προστακτικής στη γερμανική γλώσσα [19]:

Rührt Euch! Habt - acht! Richt Euch!

Στην ελληνική γλώσσα παρατηρούμε επίσης τη συχνή χρήση της προστακτικής στα παραγγέλματα. Και εδώ χρησιμοποιείτε και το β' ενικό πρόσωπο, συχνότερα ωστόσο το β' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής. Ορισμένα παραδείγματα [20]:

Εγέρθητε! Τους ζυγούς λύσατε! Κλίνετε επ' αριστερά!

Γ) Οι απαρεμφατικές προτάσεις χρησιμοποιούνται πολύ συχνά στη γερμανική στρατιωτική ορολογία. Τις συναντάμε στα παραγγέλματα και θα λέγαμε ότι αποτελούν το πιο εύχρηστο φαινόμενο της γερμανικής γλώσσας. Ο λόγος της συχνότατης εμφάνισής τους έγκειται στην ακρίβεια, τη συντομία και την αποτελεσματικότητά τους [21]. Ορισμένα παραδείγματα [22]:

Vorn **halten!** In Reihe – **antreten!** Gewehr **abnehmen!**

Στην ελληνική στρατιωτική ορολογία όσον αφορά στα παραγγέλματα δεν απαντάται σχεδόν καθόλου η χρήση απαρεμφάτων. Δεν αποκλείεται, ωστόσο, να συναντήσουμε κάποιο απαρέμφο της αρχαίας ελληνικής (π.χ. έρπειν), η σπανιότατη όμως χρήση τους δε μας επιτρέπει να τα αναφέρουμε ως χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραγγεμάτων της ελληνικής στρατιωτικής ορολογίας.

Το **λεξιλόγιο**, τέλος, κατέχει μια ιδιαίτερη θέση στην ορολογία, αφού οι λέξεις είναι αυτές που «κατασκευάζουν» την ορολογία ενός κλάδου/μιας επιστήμης και μεταφέρουν νόημα και

περιεχόμενο. Οι βασικές διαφορές τους από τις λέξεις της κοινής γλώσσας είναι ότι είναι πιο ακριβείς και ότι περιορίζουν το ρόλο των συμφραζομένων, κάτι απολύτως απαραίτητο σε ζητήματα Ενόπλων Δυνάμεων. Οι όροι που χρησιμοποιούνται στην στρατιωτική ορολογία διαφοροποιούνται ανάλογα με τις επιστήμες προέλευσης, αλλά και τα όπλα και σώματα. Άλλο λεξιλόγιο χρησιμοποιείται π.χ. στο Στρατό Ξηράς, άλλο στην Αεροπορία και άλλο στο Πολεμικό Ναυτικό, άλλο στις διαταγές και τα παραγγέλματα, άλλο στους στρατιωτικούς κανονισμούς και άλλο στην στρατιωτική αργκό. Αν παρατηρούσε κανείς τους όρους της στρατιωτικής γλώσσας θα κατέληγε ενδεικτικά στα παρακάτω συμπεράσματα [23]:

- Υπάρχει μια δυναμική των όρων και αυτό γίνεται φανερό μέσα από λέξεις που υποδηλώνουν βία. Π.χ. σφαγή, πόλεμος, επίθεση, μάχη.
- Είναι αισθητή η σχέση όρου και αποτελεσματικότητας λόγω της ιδιαιτερότητας της στρατιωτικής ορολογίας να είναι σύντομη και αποτελεσματική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η λέξη Πυρ.
- Είναι σαφής η προτίμηση σε όρους που συνδέονται με εικόνες, οι οποίες επιλέγονται γιατί αποθηκεύονται ευκολότερα στη μνήμη των στρατιωτών. Π.χ. επέμβαση, αναχαίτιση.
- Είναι δεδομένη η επιρροή ξένου λεξιλογίου, λόγω της σχέσης μεταξύ των στρατών σε διεθνές επίπεδο και της χρήσης της τεχνολογίας. Π.χ. αλτ, μαρς, αρμ.

Το θέμα του λεξιλογίου της στρατιωτικής ορολογίας είναι ευρύ και η σωστή προσέγγισή του προϋποθέτει την αναλυτική μελέτη και κατηγοριοποίησή του τόσο με βάση τις επιστήμες από τις οποίες προέρχεται όσο και με βάση τη χρήση του εντός στρατού. Οι παραπάνω παρατηρήσεις αποτελούν μια ενδεικτική και γενική ματιά στο εν λόγω πεδίο και αφορούν το αμιγώς στρατιωτικό λεξιλόγιο.

2 Συμπεράσματα

Η μελέτη αυτή απεικονίζει τα βασικά χαρακτηριστικά της στρατιωτικής ορολογίας παρουσιάζοντας τα πιο κύρια θεωρητικά στοιχεία του εν λόγω πεδίου, καθώς και ορισμένα γλωσσολογικά γνωρίσματά του. Μέσα από την παρουσίαση των διαφόρων μορφών κειμένων που συναντά κανείς στη λεγόμενη στρατιωτική «αλληλογραφία», των γραμματικών και συντακτικών δομών που απαντώνται στα παραγγέλματα, αλλά και των ενδεικτικών χαρακτηριστικών των στρατιωτικών όρων επιχειρήθηκε μια σύντομη προσέγγιση αυτής της δύσκολης και απαιτητικής ορολογίας, η οποία χρίζει επισταμένης έρευνας.

Ολοκληρώνοντας, ωστόσο, ας επισημανθεί η διαφοροποίηση της στρατιωτικής ορολογίας από τις άλλες ορολογίες. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στο στρατό ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες και πολλές φορές για λόγους ασφαλείας οφείλει να είναι απολύτως

ακριβής. Το πώς ή πόσο αποτελεσματικά δίνονται π.χ. κάποιες διαταγές θα μπορούσε να αποτελεί απόφαση ζωής ή θανάτου [24]. Για το λόγο αυτό οι στρατευμένοι οφείλουν να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τις εκφράσεις και τους κανόνες επικοινωνίας της στρατιωτικής γλώσσας και να μαθαίνουν να εκφράζονται σωστά, δεδομένης της ανάγκης για ακρίβεια και αποτελεσματικότητα. Χαρακτηριστικά ως προς αυτό είναι τα συμπεράσματα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Αμύνης το 1958 για την κακή χρήση της γερμανικής γλώσσας στο στρατό, τόσο στο γραπτό όσο και στον προφορικό λόγο. Στη συγκεκριμένη αναφορά επισημούνται τα προβλήματα της έκφρασης των ένστολων στη γερμανική γλώσσα και παρουσιάζεται η σύνδεσή τους με τις αξίες και τα χαρακτηριστικά που οφείλουν να έχουν οι στρατευμένοι. Γίνεται αναφορά μεταξύ άλλων σε μεγάλες διατυπώσεις ή σε αντιστρόφως πολύ σύντομες εκφράσεις που μπορούν να οδηγήσουν σε παρανοήσεις, ενώ τονίζεται η σπουδαιότητα των σωστά διατυπωμένων διαταγών. Η αναφορά ολοκληρώνεται καταλήγοντας ότι ο Αξιωματικός οφείλει να φροντίζει τη γλώσσα με το να εκφράζεται με τρόπο ώστε να γίνεται κατανοητός από όλους και να χρησιμοποιεί τον πλούτο της γερμανικής γλώσσας και ορίζοντας με σαφήνεια ως καθήκον κάθε Αξιωματικού να εμπνέει τους κατώτερούς του να χρησιμοποιούν σωστά τη γερμανική γλώσσα, και ως καθήκον των συνεργατών στα Επιτελεία και Αρχηγεία να δίνουν το παράδειγμα της σωστής χρήσης της γλώσσας. Τέλος, εκφράζεται η παράκληση προς τα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα να μεριμνούν για την καλή προφορική και γραπτή έκφραση των εκπαιδευόμενων στρατιωτικών [25].

3 Βιβλιογραφία

- [1] Δ. Σμοκοβίτης, *Μια ιδιότυπος κοινωνική ομάδα: Οι ένοπλοι δυνάμεις, Διατριβή επί Διδασκαλία*, Θεσσαλονίκη 1977, σελ. 21-82.
- [2] W. Wintschalek, Terminologiearbeit und streitkräfterelevante Fachsprache. Versuch einer Erläuterung der Grundlagen der Terminologie für das Sprachinstitut des Bundesheeres, στο *SIB Term, Fachperiodikum für Terminologiearbeit, Interkulturelle Kommunikation, streitkräfterelevante Fachsprache*, τχ. 1, εκδ. Landesverteidigungsakademie, Βιέννη 2006, σελ. 3-8, εδώ σελ.4.
- [3] Κ. Αθανασόπουλος, *Η γλώσσα του στρατού. Γλώσσα, λαογραφία, κοινωνία και 5 πεζά για το στρατό*, εκδ. Πετράκης, Πάτρα 1986, σελ.5.
- [4] J. Keil, *Die Sprache der Soldaten*, μελέτη στο Πολυτεχνείο της Δρέσδης (Fakultät Sprach-, Literatur- und Kulturwissenschaften, Institut für Germanistik, Lehrstuhl für germanistische Linguistik und Sprachgeschichte, Hauptseminar Soziolinguistik, Dokument Nr. 30979 aus den Wissensarchiven des GRIN Verlags), 2003/2004, σ. 7.
- [5] W. Wintschalek, Strukturierung von militärischen Terminologiedatenbanken nach Fachgebieten στο *SIB Term, Fachperiodikum für Terminologiearbeit, Interkulturelle Kommunikation, streitkräfterelevante Fachsprache*, τχ. 2, εκδ. Landesverteidigungsakademie, Βιέννη 2006, σελ. 7-11.
- [6] Α. Ροφούζου, Η ελληνική στρατιωτική ορολογία. Αναλυτική παρουσίαση και

αντιπαραβολή με την αντίστοιχη γερμανική. Στο *Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας, Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία, Ανακοινώσεις 7^{ου} Συνεδρίου* (σελ. 142-154). Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας: Αθήνα 2009.

- [7] Γ. Μπαμπινιώτης, *Η Γλώσσα ως Αξία, Το παράδειγμα της ελληνικής, Μελετήματα, διαλέξεις, άρθρα 1978-1993*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1994, σελ. 174-177, 181-199.
- [8] Κ. Αθανασόπουλος, *Η γλώσσα του στρατού*, ό.π., passim. Επίσης, Θ. Παπαθανασόπουλος, *Λαογραφικά Μελετήματα*, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα 1980, σ. 87.
- [9] J. Keil, *Die Sprache der Soldaten*, ό.π., passim.
- [10] Hagen Fleischer, Die ‚Viehmenschen‘ und das ‚Sauvolk‘. Feindbilder einer dreifachen Okkupation: der Fall Griechenland στο Wolfgang Benz κ.ά., *Kultur, Propaganda, Öffentlichkeit. Intentionen deutscher Besatzungspolitik und Reaktionen auf die Okkupation*, Βερολίνο 1998, σελ. 135-169, εδω σελ. 143.
- [11] Emilia Rofousou, Von Fischen und Mäusen. Vergleichende Feststellungen zum Soldatenjargon im Deutschen und im Griechischen, στο *SIB Term, Fachperiodikum für Terminologearbeit, Interkulturelle Kommunikation, streitkräfterelevante Fachsprache*, τχ. 2, εκδ. Landesverteidigungsakademie, Βιέννη 2008, σελ. 2-8.
- [12] K. Brinker, Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden, 3. durchges. u. erw. Auflage, Βερολίνο 1992, σελ. 126, 131-151.
- [13] W. Wintschalek, Strukturierung von militärischen Terminologiedatenbanken ό.π.
- [14] K. Brinker, Text- und Gesprächslinguistik: ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung, De Gruyter, Βερολίνο, Νέα Υόρκη 2000, σελ. 604-761.
- [15] A. Slater, I am just going to look after the horses... - Deutsche Militärsprache im 21. Jahrhundert: Ein Überblick, Essay, GRIN Verlag, 2007, σελ. 7.
- [16] Der Reibert. Das Handbuch für den deutschen Soldaten. Bearbeiter D. Stockfisch. Βερολίνο, Βόννη, Αμβούργο 2004, passim.
- [17] Κ. Αθανασόπουλος, *Η γλώσσα του στρατού*, ό.π., σελ. 115-118.
- [18] A. Slater, I am just going to look after the horses, ό.π., σελ. 7-9.
- [19] Der Reibert, ό.π., passim.
- [20] Κ. Αθανασόπουλος, *Η γλώσσα του στρατού*, ό.π., σελ. 115.
- [21] A. Slater, I am just going to look after the horses, ό.π., σελ. 6.
- [22] Der Reibert, ό.π., passim.
- [23] D. Wendula, Der Einsatz einer Wissenschaft. Eine sprachinhaltliche Analyse militärischer Terminologie in der Germanistik 1933-1945, Βόννη 1969, σελ. 63. Επίσης, K. Graf von Schweinitz, *Die Sprache des deutschen Heeres*, Osnabrück, σελ. 200-226.
- [24] A. Slater, I am just going to look after the horses, ό.π., σελ. 5.
- [25] K. Graf von Schweinitz, *Die Sprache des deutschen Heeres*, ό.π., σελ.227-228.

Δρ. Αιμιλία Ροφούζου

Λέκτορας, Γερμανική Γλώσσα και Φιλολογία
Σχολή Ναυτικών Δοκίμων

Ηλ-ταχ.: emiliarofousou@daad-alumni.de και erofouzou@snd.edu.gr